

1. גבורות ה' (פרק ט')

זכר הארכנו בעניין האמונה, כי המאמין ראוי שלא ישתעבד. כי אחר שהמשועבד הוא תלוי בזולתו, ודבר זה שייך לחלושי המציאות, אבל המאמין אשר הוא יסוד קיים באמונתו, איך יהיה נתלה בזולתו וראוי שהוא יהיה יסוד קיים עומד בעצמו. ולפיכך אמרו ז"ל במדרש רבה בפרשת שמות (פ' כ"ב) לא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות האמונה שנאמר "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את עמו". זכר בארנו, כי האמונה מורה על חוזק מציאות המאמין, שמזה הצד יבוא האמונה, ולפיכך יש בו הגאולה שלא ישתעבד לזולתו, ובחסרון אמונה יש שיעבוד. ועוד כאשר תבין עניין האמונה על אמתתה, אז תדע כי ראוי מי שחוטא באמונה שישתעבד, ומי שזוכה באמונה ראוי לחירות.

2. נתיב האמונה (פרק א')

ובפרק כל כתבי (שבת קי"ט, ב') אמר ריש לקיש: "כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, שנא' פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן. מאי אמן? אל מלך נאמן, ופירוש דבר זה, כי מי שהוא מאמין בו ית' - צריך שיהיה בכל כוחו, כי האמונה צריך כח וחוזק כמו שאמרנו, כי זהו עניין האמונה - שעומד באמונתו בכח ובחוזק, ואינו סר מן אמונתו, ולכך צריך לענות אמן בכל כוחו. ועוד פירשנו למעלה מה שאמר שפותחין לו שערי גן עדן, וכל פתיחה - דבר שהוא סגור ונעול, והנעילה הזאת - שהדבר הגשמי נעול לפניו הדבר הבלתי גשמי, וכאשר הוא עונה אמן - הוא מתדבק במי שהוא מאמין, הוא הש"ת, ודבר זה הוא עצם האמונה, כי אין ראוי לדביקות כזה, רק בעל אמונה, שכאשר הוא מאמין בו ית' - הוא מתדבק לגמרי, ולפיכך ראוי לפתוח לו גן עדן, כי האדם אשר בו האמונה בו ית', ראוי לגן עדן, אשר שם הנטיעות אשר נטע הש"ת והם נטועים בחוזק, וגם האדם הזה שהוא בעל אמונה הוא נטיעה חזקה עם הש"ת, אשר כל הרוחות באות - אין מזיוין אותו ממקומו הוא באמונתו, כמו שהיה אל אברהם, ולפיכך ראוי לפתוח לו שערי גן עדן ולהיות נכנס לשם.

3. עין אי"ה (שבת א', עמ' 151)

נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה. ההתנערות לחיי האמת, לההכרה האדירה, לחשק הנמרץ של הדבקות באור החיים של חי העולמים שיאיר ע"י אור הצדק החסד והמשפט, הלא "הוא הדעת אותי אמר ד'". על כן, מתחילה באה ההכרה של הצדק הטבעי, משא ומתן באמונה, שלמרות עומק ההטבעה שיש בנפש הישרה שעשה אותה אלוקים להיות סולדת מכל עוול, הנה המאפל החומרי משגיג אותה גם כן מזה הדרך הסלול. אחרי הצדק הטבעי, הנלקח עם ההרגשה הישרה, מתרוממת התביעה למידה יותר חזקה, שהרי באמת אין הצדק נשלם, רק בזאת המידה שהוא בא בהרגשה הישרה, שהרי מידת ההרגשה - קצרה היא מהשכיל אל כל פרטי הצדק המסתבכים לרבבות אופניהם, כי אם צריך עם יושר ההרגשה דרישה עיונית, איך למלא אחריו לכל רחבו, וזה אי אפשר כי אם ע"י דרישה בתורה, שבאה ע"י קביעות עתים, על כן משלים הדבר **קבעת עתים לתורה.** אע"פ שקביעות העתים לא יספיקו להעמיד את הידיעה עד כדי סקירת עומק היושר והצדק לכל פרטיהם המרובים, מכל מקום ההרגשה בעצמה היא מתעלה כשהדעת טבועה בה על פי הסכמתה לקבוע עתים לרדוף לדעת את ד', על ידי הידיעה שאיננה ממלאה את כל תפקידה כי אם ע"י הוספת הדעת, הבאה אליה מדי יום ביומו, ע"י קביעות העתים.

4. פנקסי הראי"ה (ב', עמ' ע')

מן היסוד המוסרי הפשוט, שהאדם אינו רשאי לפטור את עצמו מלפעול כל הטוב שיהיה לאל ידו אל כלל המציאות, בין שיהיה הטוב בא מיד, בין שיבוא אחר עתיד גדול וארוך מאד, באה מצוות פריה ורבייה. חוץ מה שהעומק המוסרי מחייב שראוי להרבות את הדמות, מציאות אנשים מרגישים ומשכילים החיים חיי אנשים מלאים בכל ערכם בגשם ורוח, הוא דבר טוב וחפץ נעלה מאד, שהמונע טוב זה בהיות לאל ידו, הוא ודאי חוטא ועושה נגד הצדק והיושר היותר מחוייב. עוד, חוץ מההשקפה הקרובה של מציאות הנולדים מיד, עלינו לדעת שהעתידי של האנושות ודאי הוא טוב ומאושר מאד; אם כן, בהתרבות החיים הלא ימשך הדבר שיגיעו מהם רבים להתקופה המאושרה שאז יתענג כל המין האנושי על ד' ועל טובו, שהוא אושר גדול ועונג של חיים טובים, שראוי לחמוד אותם מאד; ואיך לא תהיה חובה מוסרית אלוקית, שלא לימנע מהרבות גורמים להיות מקבלים הטוב האלוקי המאושר. וכמה אבירות לב יש בזה, אם בשביל תואנה של מצב שעה, ישמיט האדם עצמו מהשפיע את הטוב הגדול הזה בעולם. לבד מה שיסוד כל תעודה ותכלית טובה יבא מריבוי העובדים בין בגשמיות בין ברוחניות, אם כן ריבוי העובדים עצמו יביא לקרב ולהגדיל את הצלחת החיים. על כן אין ספק כי גדול מאד הוא ערכו של היושר להרבות החיים.